

לדאוג למנקים

המנקים, כוח עבודה שלעיתים הוא בלתי נראה, חשופים למיגוון רחב של סיכונים. הם עובדים הרחק ברקע או מתחילים לעבוד כאשר רוב האנשים מסיימים את יום העבודה

מאת ניק קוק

Nick Cook, מתוך RoSPA - Occupation & Health, גיליון יולי 2009

הנחיות אלה כוללות שימוש במטאטאים ומגבי ניקוי עם ידיות ארוכות יותר, שינוע דליים לשטיפה על גלגלים, עגלות יד לשינוע כביסה, כיורים נמוכים לריקון הדליים, וכמו כן, תחזוקה נאותה של הציוד, ותכנון ואחסון נאותים של חומרים וציוד. המדריך כולל גם הנחיות לארגון העבודה - כיצד להימנע מפגיעות במערכות שלד-שריר. לדוגמה: הימנעות מביצוע מטלות עוקבות שבהן נדרשת עמידה באותה תנוחה בכל מטלה.

כפי שקורה בהרבה עיסוקים, החלקה ומעידה הן גורם עיקרי לפגיעות בקרב עובדים בתחום הניקיון. פגיעות אלה נמצאות בראש רשימת התאונות המדווחות (בריטניה) כגורם להיעדרות מעל שלושה ימים מעבודה.

במקרים מסוימים, עבודת הניקיון עצמה היא סיכון להחלקות ומעידות. שטיפת רצפות היא דוגמה מובהקת לכך. עקבות רטובים של ציוד ורצפות רטובות מגבירים את הסיכון להחלקה לא רק למנקים אלא גם למשתמשים האחרים במקום. כשל בייבוש מלא של הרצפה יכול להותיר סיכון החלקה אפילו לאחר שהמנקים עזבו את המקום. ריכוז שגוי של חומר הניקוי יכול להשאיר לאחר השטיפה על הרצפה חומר חלקלק. הברקת יתר של מישטח הרצפה יכולה להשאיר פני רצפה מבריקים אך חלקלקים ומסוכנים (במקרה כזה, עלולה להיות התנגדות של המנקים לשינוי פני הרצפה מכיוון שרצפה פחות מבריקה - אך יותר בטוחה - עלולה לשקף ביצועים מקצועיים ירודים שלהם לכאורה. המשך בעמוד הבא

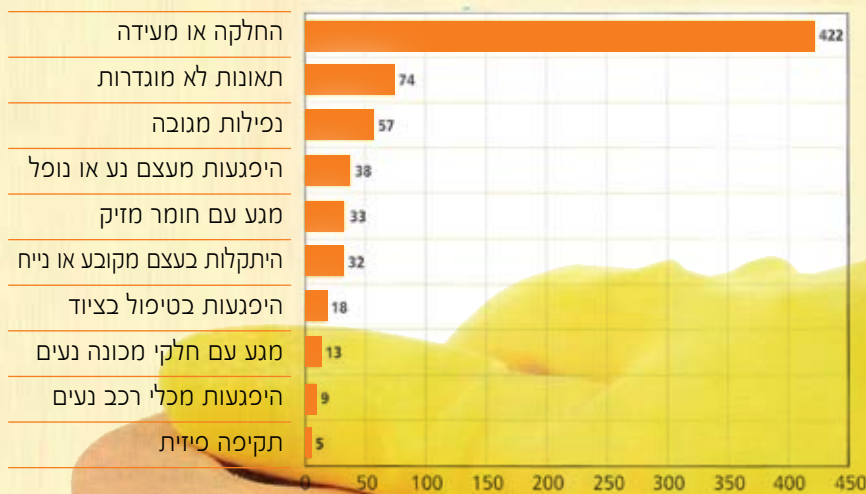
לא ניתן להתחמק מכך: ניקיון הוא תעסוקה תובענית מבחינה פיזית. אין חשיבות לכך אם עבודת הניקיון מתבצעת בבניין משרדים, בחנות, במלון או שמדובר בניקוי חלונות. קרוב לוודאי כי העבודה מחייבת מאמץ פיזי רב.

גופם של המנקים נמצא באופן מיוחד בסיכון לפגיעות שלד-שריר מפני שעבודתם תובענית מאד מההיבט הפיזי. לעיתים היא כרוכה גם בשימוש בציוד שעשוי להיות כבד למדי, כגון עגלות אשפה ושואבי אבק. אפילו מה שנראה לכאורה כמטלה פשוטה, לדוגמה: ריקון פחי אשפה או סלי אשפה, או ניגוב אבק, עשוי לגרום לבעיות שרירים כתוצאה מעומסים כבדים, מתנוחות מגושמות, לא טבעיות, ותנועות הדורשות הפעלת כוח החוזרות על עצמן.

מחקר לגבי בריאות מערכת שלד-שריר

לפני כ-10 שנים, נערך מחקר לגבי בריאות מערכת שלד-שריר של מנקים. המחקר הדגיש את הצורך של עובדי ניקיון לקבל הדרכה לגבי השימוש הנכון בציוד, ואת הצורך בהדרכה בנושאי בריאות תעסוקתית ובטיחות לגבי ביצוע מטלות מסוימות, כדי לנסות ולמנוע פגיעות במערכות שלד-שריר. המחקר גם הדגיש את התפקיד שממלאים ארגון נכון של העבודה, ותכנון מתאים של הציוד במניעת פגיעות אלה. במחקר נמצא כי מנקים רבים ניצבים בפני עומסי עבודה כבדים, עם מיגבלות זמן לסיום עבודתם. כמו כן דיווחו המנקים על היעדר בקרה על עבודתם ועל הפסקות המנוחה שהם אמורים לקחת. בעקבות פרסום המחקר הזה, פרסמה הרשות הממשלתית הבריטית לבטיחות ולבריאות תעסוקתית (HSE), הנחיות חדשות שהתבססו על מימצאי המחקר, בצורת מדריך בשם "לדאוג למנקים", הכולל ניתוח מקרים ופתרונות למניעת פגיעות במערכות שלד-שריר.

פגיעות עיקריות של עובדי ניקיון ב-2007/08

מסע פרסום להפחתת החלקות ומעידות

בשנה האחרונה, יצאה ה-HSE במסע פרסום תחת השם "חיים בשברים". מסע הפרסום הזה נועד להוביל להפחתה של מספר ההחלקות והמעידות בכל המגזרים, על ידי הדגשת הביצוע המעשי הנכון ביותר והעלאת המודעות לאופן שבו נפילות, מעידות והחלקות מתרחשות, וכיצד ניתן למנוע אותן בקלות, במחיר נמוך או ללא עלות כלל. מיזם זה נראה חיוני לאור פגיעות חמורות שאירעו בשנה האחרונה, שמהם סבלו למעלה מ-14,000 עובדים בריטיים כתוצאה ממעידות, החלקות או נפילה מגובה, ו-61 עובדים שקיפחו את חייהם בגין פגיעות כאלה.

כחלק ממסע הפרסום קבעה HSE באתר האינטרנט שלה כלי לומדה אינטראקטיבי, שכונה "STEP": Slips & Trips E-learning Package (ערכת למידה מרחוק בנושאי החלקות ומעידות). STEP מספקת הדרכה ברורה לגבי מניעת החלקות ומעידות, כולל מידע לגבי השיטות הנכונות לניקוי רצפות. הכלי חופשי לשימוש וניתן לגשת אליו דרך אתר האינטרנט: <http://www.hse.gov.uk/slips/step/index.htm>.

סיכוני נפילה מגובה

למרות שמספר ההחלקות והמעידות בקרב עובדי הניקיון, במונחים של מספר התאונות, גבוה יותר – הרי שנפילה מגובה עלולה להיות חמורה יותר באופן פוטנציאלי לעובדים בתחום זה. עד כמה פגיעה כזאת עשויה להיות חמורה יותר, מעיד המקרה של אדי קריטון, מנקה חלונות, אשר נפל מהסולם שלו בינואר 2009 ושבר את שוק רגלו. חודשים לאחר נפילתו, הוא לא היה מסוגל לנהוג. כעת נקבע בעקב רגלו לוח מתכת וגם מוט המושחל ברגלו מהירך ועד לקרסול, כדי להחזיק יחד את רגלו השבורה.

אדי אינו היחיד בהמחשת הסיכונים הפוטנציאליים החלים על עובדים בגובה המשתמשים בסולמות. כ-30% מסה"כ נפילות מגובה הן נפילות מסולמות. מנקי חלונות מהווים חלק נכבד בסטטיסטיקה זו.

מספרי התאונות שדווחו ל-HSE ולרשויות המקומיות הראו כי בבריטניה נפגעים בכל שנה, בצורה קטלנית, בין 2 ל-7 מנקי חלונות כתוצאה מנפילה מסולם, וכ-20 עד 30 נוספים סובלים מפגיעות חמורות כתוצאה מנפילה הקשורה בסולם. רבים נוספים סובלים מפגיעות פחות חמורות, המתבטאות במספר ימי היעדרות מהעבודה. נפילות קטלניות אינן בהכרח נפילות מגובה רב.

כאשר חייבים להשתמש בסולם

- במדינת ישראל פורסמו תקנות בטיחות לעבודה (עבודה בגובה), התשס"ז-2007 והן כוללות מידע והוראות לבטיחות העבודה מעל סולמות.
- חוברת הדרכה לעבודה עם סולמות פורסמה בהוצאת המוסד לבטיחות ולגיהות (קוד הפצה: ח-093), ובה הסברים מאוירים העוסקים בתחומי העבודה הבטוחה מעל סולם.

מבחן התרסקות לרכב נושא מערכת "רחיצה מרחוק"

כדי למנוע את הצורך לטפס בסולם כדי להגיע לחלונות גבוהים (ועדיין לא הזכרנו את הניקוי החיצוני בשיטת היסנפלינג), פותחו מוטות טלסקופיים עם מברשת הניזונים ממים המוזרמים לתוכם ממיל המנויד על גבי רכב. הנושא מציב בעיה של תנועה עם מיכל המים, בדומה לבעיית התנועה של מיכליות דלק וכלי רכב אחרים.

כדי לוודא את בטיחותו של הנהג, ערך אחד מיצרני מערכות מוט המוזרמות במים (מערכת "רחיצה מרחוק"), מבחני התרסקות למשאיות קלות הנושאות מיכל בקיבול של 1,000 ליטר מים. כמו כן הוא ערך "מבחני מחלת" שבהם המשאית הקלה הותקנה על מזחלת אשר התנגשה בכוכה שהופעלה בכוח מבוקר.

כתוצאה ממימצאי הניסויים האלה בוצעו שיפורים במערכת שנועדו לחזק את הצמדת מיכל המים למשאית הקלה. כיום, כל שילדה המותקנת על ידי יצרן זה עומדת בדרישות תקן בינלאומי לגבי חיזוק המיכל לשילדה.

החלל בתוך המיכל חולק בדומה לחלת-דבש כדי לצמצם את תנועת המים במיכל בעקבות תנועת הרכב, דבר אשר יכול לפגוע ביכולתו של הנהג לשלוט בהנהג המשאית.

גם בהתנגשות חזיתית של המשאית בנסיעה קדימה במהירות של כ-50 קמ"ש, המיכל נשאר מאובטח למקומו.

למעשה, קיים גם מקדם בטחון: התנגשות במהירות של 50 קמ"ש בשעה מפעילה על מיכל המיכל 1000 ליטר מים, כוח של 52 טון. התפסים האוחזים במיכל מסוגלים, במצטבר, לעמוד בכוח של 540 טון.

דרך חילופית להגברת בטיחות המשאית היא להתקין את מיכל המים על מישטח נגרר.

מערכת חדשה לניקוי בטיחותי של חלונות

מערכת הניקוי החדשה היא מערכת "רחיצה מרחוק" הידועה גם בשם "מערכת מוט מוזנת מים", או מערכת ניקוי בעזרת מוט ארוך. במערכת הזאת מותקנת משאבה המעלה את המים לגובה מתוך מיכל, לתוך מוט חלול. המים מוזרמים בכוח לאורך צינור דק בקוטר של 4 מ"מ, עד שלבסוף הם מגיחים מתוך אביזר הניקוי על פני מישטח החלון. המערכת מאפשרת גישה לחלונות בגובה של כ-25 מטרים, מבלי שרגלו של המנקה עוזבת את הקרקע. ה-HSE וחברות הניקיון פועלים יחד כדי לעודד שימוש במערכות מוט מוזנות במים, כתחליף לשימוש בסולמות לניקוי חלונות. כיום מעריכים שכ-20% ממשקי הבית, וכ-90% מהמבנים המסחריים משתמשים במערכות האלה.

ניק סוטון הוא אחד שהשקיע באחת מהמערכות הללו. עבורו המערכת מנצחת באופן ברור מאוד, משני היבטים: "לא רק שהיא יותר בטוחה משימוש בסולמות, גם הניקוי מתבצע יותר טוב ויותר מהר. המהירות הגבוהה מאפשרת למנקים להספיק לנקות יותר חלונות באותו זמן". ההשקעה בציוד (מחיר אופייני נע בין 2000 ל-4500 ל"ש בבריטניה) מוחזרת במהרה.

מערכות אלה גם יותר יעילות מסולמות. ניתן להגיע באמצעותן למקומות שאליהם לא ניתן להגיע באמצעות סולמות. באמצעות מערכת "רחיצה מרחוק" ניתן לנקות, לדוגמה, חלונות-גג בגגות משופעים, חלונות מעל לחממות, חלונות בגגות של חממות וכד'. מקומות אלה קשים במיוחד לגישה בעזרת סולמות, והמנקים עלולים לקחת סיכונים מוגזמים.

למערכת קיימים מספר חסרונות מזעריים. מנקי החלונות צריכים לדאוג לאספקת המים בעצמם, מאחר שמי ברז מקומיים אינם

באוגוסט 2008 נפל ביל וילסון, מנקה חלונות בן 58 מגובה של 3 מ' בזמן שניקה חלון קמור. הוא סבל מפגיעות ראש כתוצאה מהנפילה, ונפטר לאחר מכן בבית החולים. תאונות קטלניות כאלה מראות שלמרות רוע מזלו של אדי קריטון, עדיין שיחק לו מזלו והוא נשאר בחיים. האם יחזור לנקות חלונות? "כן" אומר קריטון, "אך לא מעל גבי סולמות". במקום זה הוא ישקיע את כספו במערכת חדישה לניקוי חלונות, שגרמה בשנים האחרונות למהפכת בטיחות בתחום זה.

בעלי תפקידים אשר בהם נדרשת עבודה בגובה חייבים:

- להימנע מעבודה בגובה בכל מקרה שקיימת אפשרות לכך;
- כאשר לא ניתן להימנע מעבודה בגובה - להשתמש בצידוד עבודה ובאמצעי בטיחות אחרים כדי להימנע מנפילה;
- כאשר אי אפשר לבטל את סיכון הנפילה - יש להשתמש בצידוד עבודה ובאמצעי בטיחות אחרים שיאפשרו לצמצם למינימום את גובה הנפילה אם תתרחש ואת תוצאותיה.

כך, לדוגמה, אפשר להשתמש בסולמות כאשר - לאחר הערכת הסיכונים - מתברר שהשימוש בצידוד עבודה אחר אינו מוצדק, אם מפני שזוהה סיכון נמוך ומשך עבודה קצר; או כאשר, לדוגמה, נדרש ניקוי של חלון אחד או שני חלונות בלבד; או כאשר מערכת "רחיצה מרחוק" איננה מגיעה, לדוגמה, לחלון הנמצא מעבר להארכה של גג שטוח, החוסמת את שדה הראייה מכיוון הקרקע. במקרים חריגים כאלה, כמו בכל שימוש בסולמות, חובה להקפיד על שימוש בטוח בסולמות עפ"י הוראות הבטיחות הרלוונטיות.

חשיפה לחומרי ניקוי בעלי פוטנציאל סיכון

נציגים של HSE, איגודי העובדים, והמעסיקים מתחום עבודות הניקיון בבריטניה, הקימו בשנת 2004, קבוצת דיון במטרה לקדם שיפורים בבטיחות ובבריאות התעסוקתית בעבודות הניקיון. קבוצת הדיון התמקדה בשיפור ביצועים לגבי 4 סוגים עיקריים של סיכונים שבפניהם עומדים העובדים: פגיעות במערכת שלד-שריר; החלקות ומעידות; נפילה מגובה ודלקות עור.

עד כה התייחסו ל-3 הסיכונים הראשונים. כאן נתייחס לשאלת החומרים המעורבים בעבודה. אין ספק שעובדי ניקיון חשופים באופן קבוע לחומרים בעלי סיכון פוטנציאלי בעקבות עבודתם עם נוזלי ניקוי, תכשירי ניקוי, חומרי הלבנה וכדומה.

באופן עקרוני, דלקת עור היא מצב שבו העור מגיב למגע עם חומר מסוים (כדוגמת גומי, שרף, תכשיר), או בעקבות עבודה מרובה בתנאי רטיבות. התופעות השכיחות הן עור יבש, אדום, קשקשי, מגורה, סדוק או מכוסה בועות וכד'. התופעות הללו מקשות מאד על ביצוע פעילויות רגילות.

עובדי ניקיון חשופים בקביעות לחומרים מסוכנים עקב עבודתם עם נוזלי ניקוי, תכשירי ניקוי, חומרי הלבנה וכד'. בעת ביצוע הערכת הסיכונים בעבודה (JSA) יש להביא בחשבון את הסיכון מחומרים אלה, אשר עלולים לגרום לדלקות עור.

מעסיקים חייבים להעריך את הסיכונים בשימוש בחומרים מסוכנים, ולהבטיח מסירת מידע והדרכה לצוות העובדים, לגבי השימוש הבטוח בחומרים. לגבי עובדי ניקיון במיוחד, המידע אמור לכלול הדרכה לגבי הסכנות בערבוב חומרים שונים, מכיוון שנוזלי ניקוי מסוימים פולטים גזים רעילים כאשר מערבבים אותם עם חומרים אחרים. יש לטפח את המודעות לזהירות לפני עירבובים בין חומרי הניקוי.

השימוש בחומרים מסוכנים עלול לגרום גם לבעיות בריאות אחרות, לדוגמה: בעת שאיפה, בליעה, או במגע עם העור והעיניים. מספיקה נגיעה קלה בעור או בעיניים לאחר שימוש בחומר כדי לגרום לכוויה או לגירוי. שאיפה של אדי החומר עלולה לגרום לבעיות נשימה, כולל התפתחות אסתמה.

סיכונים בעבודה עצמאית בשטח

נקודה נוספת שיש לזכור אותה בקשר לעובדי ניקיון היא שלעיתים, ואולי אפילו לרוב, עובדי הניקיון מבצעים את עבודתם כשהם לבד בשטח. למרות שרוב חוזי עבודות הניקיון מיועדים לעבודת צוות, במציאות לכל מנקה יש, בדרך כלל, גיזרת עבודה עצמאית. לכן חייבים מנהלי הקו להבטיח שכל הערכת סיכונים תביא בחשבון את הסיכונים החלים על העובד הבודד, כולל תקשורת בחירום ועזרה ראשונה. ■

טהורים מספיק לשימוש במערכת. פירושו של דבר הוא שבכלי הרכב שלהם צריכה להיות כמות מים גדולה. כמו כן, קיימת סכנה מסוימת למערכת שלד-שריר באזור הצוואר והכתפיים בגלל ההסתכלות הרצופה כלפי מעלה. גורמים תורמים לסיכון זה כוללים את משקל המוט, תכנון המוט, טכניקת הרחיצה, ומשך השימוש במוט. אחד מיצרני המוטות נקט בצעדים להפחתת הסיכונים האלה. הוא הפחית את משקל המוט ושיפר את אופן האחיזה במוט. כדי לטפל בנושא טכניקת השימוש במוט הוא פנה לבית הספר הבריטי של מנקי החלונות. באימון שבוצע שם הושם דגש על גם נושאי בטיחות ובריאות אחרים, כגון החשיבות בניהול עומס העבודה כדי להבטיח הפסקות מנוחה מספקות וגם את השימוש הבטוח בסולמות.

עבודה מעל סולמות

דעה מוטעית, שכיחה, אומרת כי התקנות לעבודה בגובה אוסרות את השימוש בסולמות, אך לא כך הדבר. תקנות הבטיחות לעבודה בגובה פשוט מצייגות ניהול סיכונים ובחירת ציוד נכונה למניעת סיכוני הנפילה מגובה.